

4.3. Shrnutí a závěr

Území Olomouckého kraje pokrývají pohoří dosahující velkých nadmořských výšek s drsnými klimatickými podmínkami, tak naproti tomu rozsáhlé nížiny s příznivým, teplým klimatem. Různorodost přírodních stanovišť se také odráží v širokém spektru rozličných společenstev, která jsou na ně vázána. V kraji tak nalézáme suchomilná, xerofilní společenstva zahrnující řadu teplomilných prvků flóry a fauny, ale i společenstva alpinských bezlesí provázená druhy, které zde jako relikty zůstaly po polední ledové době.

Tato pestrost přírodních podmínek se v minulosti odrazila i na kolonizaci území dnešního kraje člověkem a následně se promítla i do architektury staveb i celých sídelních útvarů. Největší dopad však měla na rozvoj zemědělství. V úrodných, teplých nížinách podél toků Moravy a Bečvy a dále pak na rovinách Prostějovska se velmi intenzivně rozvinulo pěstování zemědělských plodin. Právě tyto oblasti Olomouckého okresu patří především díky intenzifikaci zemědělství v druhé polovině minulého století k nejvíce „odpřírodněným“ územím, se kterými se můžeme na Moravě setkat.

Tak jako zemědělská prvovýroba, tak i lesní hospodaření se negativně promítlo do druhové i věkové skladby stávajících porostů. Olomoucký kraj z hlediska lesnatosti nevybočuje z celostátního průměru. Nicméně existují značné rozdíly v zastoupení lesů mezi jednotlivými správními obvody obcí s rozšířenou působností. Nejvyšší lesnatosti dosahují severní části kraje – Jeseník, Šumperk a Zábřeh. Naproti tomu nejméně lesů je přítomno na Prostějovsku a Přerovsku. Podíváme-li se na dnešní lesy z pohledu jejich druhové skladby, zjistíme, že řada porostů je kulturních, druhově a geneticky nevhodných s přirozenou skladbou do 30%. Tato skutečnost je dána v minulosti kladeným důrazem na produkční schopnost lesa spojenou s často neuváženou výsadbou smrkových monokultur. Nejnižší míra přirozenosti je v nižších oblastech pahorkatin (2 – 4. vegetační stupeň). Porovnáme-li ten údaj s mapou vlastníků je zřejmé, že se současně jedná o lesy s největším zastoupením drobných vlastníků. Na těchto majetcích je prokazatelně nejnižší úroveň hospodaření, což je spojeno s největším ohrožením stability a tedy i plněním ostatních funkcí lesa. I přes uvedené skutečnosti se v Olomouckém kraji nalézají lesní porosty, které svou skladbou odpovídají nebo se velice blíží původním, člověkem neovlivněným porostům. Tyto lesy můžeme nalézt v několika lokalitách – první představují vrcholové partie Jeseníků a Králického Sněžníku. Druhou pak oblast Oderských vrchů (VVP Libavá). Plošně rozsáhlé oblasti lesů s nejvyššími stupni přirozenosti nalézáme i v nížinách. Jsou to lužní lesy v nivě řeky Moravy (CHK Litovelské Pomoraví, NPR Království, komplex lesů Zástudánčí) a Bečvy (Žebračka).

Rozdílnost přírodních podmínek se promítá i do širokého spektra vodních a mokřadních biotopů, se kterými se můžeme v kraji setkat. V horských oblastech a pahorkatinách nalézáme prameny a horní úseky vodních toků charakteristické prudkým tokem, nízkou výškou vodního sloupce, malým obsahem živin a dobrým okysličením. Naproti tomu v nížinách nalezneme dolní partie řek, které si v části toku dokonce ponechaly svoji schopnost modelovat krajinu bez ohledu na přání člověka (např. řeka Morava od Zábřehu po Olomouc). Velkým problémem bylo v minulém období znečištění vodních toků. To prošlo za posledních cca 15 let výraznými změnami. Zejména během první poloviny 90. let minulého století došlo k výraznému zlepšení kvality vody na většině toků. Příčinou je možno spatřovat v zániku některých průmyslových výrobních, snížení množství hnojiv a nárůstu investic do ochrany čistoty vod (nové průmyslové technologie, výstavba ČOV). V posledních letech však již k výraznému zlepšení čistoty vod nedochází. Jejich kvalita osciluje zejména v závislosti na hydrologických a klimatických poměrech v daném roce. Trend výrazného zlepšení kvality vod kraje je však nepochybný. I přesto však nalézáme vodní toky s vysokou mírou znečištění (třída čistoty IV.-V.). Patří sem z významných toků Brodečka, Morávka, Olešnice, Romže, Sitka, Valová a poněkud překvapivě také řeka Bečva. U těchto toků lze stále dosáhnout výrazného zlepšení kvality jejich vod.

Z hlediska oživení vodních toků jsou významné také tzv. migrační bariéry. Z hlediska rybích migrací je nejdůležitějším tokem Olomouckého kraje řeka Morava. Zde se v současnosti nalézají 22 stupňů, jež vytváří nepřekonatelnou překážku protiproudovým migracím. V průměru připadá jeden stupeň na 4,4 km toku a dosahuje výšky 1,6 m.

Kromě tekoucích vod je na území kraje řada vodních biotopů vod stojatých. V minulosti se jednalo především o odstavená říční ramena, která se doposud zachovala především na řece Moravě mezi Zábřehem a Olomoucí. V současnosti jsou tento biotop do jisté míry nahrazován vodní hladinou jezer vzniklých po těžbě štěrkopísků v údolních nivách.

Provedené analýzy potvrdily, že přírodně nejvzácnější biotopy jsou v současné době dostatečně chráněny ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny. Přírodně významná území vrcholových partií Jeseníků i údolní tok řeky Moravy se zachovalými lužními lesy pokrývají zřízené chráněné krajinné oblasti. Menší fragmenty původních ekosystémů jsou zahrnuty do rozsáhlé sítě maloplošných zvláště chráněných území. Na území kraje tak zůstávají pouze tři rozsáhlejší oblasti bez výrazného vlivu orgánů

ochrany přírody. Plošně nejrozsáhlejší území s výraznými hodnotami tvoří svahy a náhorní plošiny Oderských vrchů. Zde dnes na cca 300 km² existuje vojenský výcvikový prostor Libavá. Právě díky přítomnosti vojsk zde byly do dnešní doby zachovány jedny z nejcennějších, svým složením a strukturou významných biotopů, se kterými se můžeme v kraji setkat. Pokud bude i v následujících letech zachován „vojenský management“ této oblasti, není předpoklad jejich zániku či poškození. Druhou lokalitou soustředěných hodnot je úsek řeky Moravy mezi Zábřehem a Moravičany, který měl být podle původních představ zahrnut do CHKO Litovelské Pomoraví. Celý úsek toku Moravy včetně jeho břehových partií si zasluhuje komplexnější ochranu než kterou mu dnes zajišťuje státu významného krajinného prvku vodní tok a údolní niva. Třetím, potenciálně nejohroženějším územím je oblast zbytku lužních lesů pod Tovačovem na soutoku Moravy a Bečvy. Zde je výrazný i střet zájmů, kdy lokalita je pokryta sítí CHLÚ s velkými zásobami štěrkopísků.

Samostatnou kapitolou je územní systém ekologické stability. Problémy z jeho jednoznačným vymezením je podle našeho názoru možno vyřešit až v rámci komplexních pozemkových úprav kdy dojde k vazbě jednotlivých skladebných prvků na konkrétní pozemky. Stávající praxe ukazuje, že ani zapracování územních systémů ekologické stability do územních plánů a jejich následné schválení nevedou k dostatečné stabilizaci skladebných prvků. Problém je nejvíce patrný v případě lokálních územních systémů, kdy v rámci změn územních plánů dochází často k rozsáhlým změnám v trasování biokoridorů či umístění biocenter v závislosti na rozvojových plánech obcí. Tyto změny se navíc odehrávají v rychlém časovém sledu bez sledování návazností liniových prvků ÚSES na hranicích katastrů.

Podíváme-li se na mapu kraje z pohledu přírodní zachovalosti území spravovaných obcemi s rozšířenou působností musíme konstatovat, že alarmující stav vykazuje především Prostějovsko s pouhými necelými 3% přírodně cenných lokalit. Ty jsou navíc představovány většinou pouze maloplošnými fragmenty silně ohroženými zemědělskou činností odehrávající se v jejich těsné blízkosti (bez ohledu na ochranná pásma), ruderalizací a v neposlední řadě vzájemnou izolovaností. Tento region je následován Konickem, Mohelnickem a Uničovskem, kdy všechna území vykazují pouze 6 – 10% přírodně zachovalých ploch. Tyto skutečnosti se samozřejmě odráží nejen na zájmech bezprostředně hájených orgány ochrany přírody, ale i na zvýšené erozi půd, aridizaci území a ztrátě atraktivity z pohledu obyvatel i potenciálních návštěvníků. Naproti tomu území obcí Jeseník, Olomouc, Šumperk a Lipník nad

Bečvou patří co do plošného rozsahu přírodně zachovalých území k nejzachovalejším a to nejen v rámci Olomouckého kraje.

Podrobná analýza jednotlivých problémových okruhů je uvedena v předchozích kapitolách této části Koncepce ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje. Z té bude vycházet vlastní koncepční část, ve které budou na základě stavu krajiny v jednotlivých územních oblastech kraje definovány základní úkoly a vytyčeny směry pro revitalizaci postižených území a udržení či posílení přírodních hodnot již dnes zachovalých lokalit, jejichž význam často přesahuje hranice kraje.